

Z WARSZTATU DIALEKTOLOGA I REDAKTORA WIELKOPOLSKICH SŁOWNIKÓW REGIONALNYCH – PROBLEMY NIE TYLKO NAUKOWE

*Justyna Kobus,
Dr hab., Wydział Filologii Polskiej i Klasycznej
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
(Poznań, Polska)*

e-mail: justyna.kobus@amu.edu.pl
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-4094-2743>

W artykule został poruszony praktyczny aspekt pracy dialektologa z przedstawicielami środowiska lokalnego. W kontekście trudności z pozyskiwaniem informatorów w badaniach terenowych, nowego znaczenia nabiera postulat współpracy ze środowiskiem nienaukowym, szczególnie zaś łączenie zadań badawczych z edukacją na różnych poziomach.

Wskazanie krytycznych czynników we współpracy naukowców i regionalistów w projektach edukacyjnych, kończących się publikacją z serii Wielkopolskie Słowniki Regionalne.

Autorka artykułu omówiła jedynie trzy najważniejsze czynniki, tj. dobór zawartości słownika, sposób definiowania haseł, obecność fotografii w publikacji. Wymienione elementy realizowane są w nieco inny sposób niż w tradycyjnych słownikach gwarowych, ponieważ cele naukowe muszą pokrywać się z oczekiwaniami bezpośrednich odbiorców (środowisko lokalne) – szereg przedstawionych działań można uznać za innowację metodologiczną. Powstający w projekcie słownik, zawierający we wstępie i definicjach opis języka i kultury badanych małych miejscowości, szczególnie wsi, nobilituje ich mieszkańców, co przekłada się na wzrost świadomości językowo-kulturowej, a także zwiększa poczucie własnej wartości, przede wszystkim wśród uczestników projektów edukacyjnych (uczniów, ich rodzin, informatorów). Nie do przecenienia jest więc funkcja społeczna, jaką spełnia współczesna działalność dialektologów z Pracowni Dialektologicznej UAM. Konsultowanie ze środowiskiem lokalnym zawartości słownika, zwykle znaczeń konkretnych wyrazów lub fotografii desygnatów sprawia, że osoby zupełnie nieznające się na leksykografii stają się częścią procesu redakcyjnego. W tak pomyślanej współpracy uwidacznia się perspektywa badacza, laika, jak i obojga tych podmiotów.

Pogodzenie potrzeb dialektologów i oczekiwań środowiska lokalnego jest konieczne dla prowadzenia badań terenowych w Wielkopolsce, co więcej, daje zadowalające efekty naukowe. Jednocześnie realizowana jest idea uniwersytetu badawczego oraz dążenie Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu do wychodzenia poza mury uczelni.

Słowa kluczowe: *dialektologia, słownik gwarowy, współpraca z otoczeniem, Wielkopolska.*

Aktualność. *Specyfika współczesnych badań dialektologicznych w Wielkopolsce wymusiła na badaczach opracowanie nowych metod pozyskiwania materiału. Uwzględnienie tzw. amatorów w badaniach terenowych i współpraca z tym środowiskiem na zasadach partnerskich, są przyczyną tego, że i wieńcząca wspólny wysiłek publikacja nosi znamiona przyjętej metody. Nie oznacza to, że wartość naukowa dzieła jest mniejsza – jest ona po prostu inaczej przedstawiona, w sposób zrozumiały dla niespecjalistów w zakresie językoznawstwa. Obecnie jest to najskuteczniejszy sposób realizowania celów badawczych w naszym regionie.*

Stan badań. *Wielkopolskie Słowniki Regionalne to cykl tematycznych słowników powstających w Pracowni Dialektologicznej UAM we współpracy ze środowiskiem lokalnym. Założenia serii przedstawił w wielu artykułach Jerzy Sierociuk [7, s. 65–70; 8, s. 135–143; 9, s. 245–254; 10, s. 289–305]. Dotychczas ukazało się 11 tomów, pozytywnie odbieranych w środowisku naukowym [3, s. 89–93; 5, s. 282].*

Cel artykułu. *Celem artykułu jest omówienie wybranych czynników wpływających na współpracę ze środowiskiem lokalnym oraz kształtujących powstającą w wyniku kooperacji publikację. W artykule chciałabym zwrócić uwagę na kilka (spośród wielu) kwestii problematycznych, które pojawiły się w dotychczasowej pracy nad słownikami serii WSR. Po pierwsze, zawartość poszczególnych tomów – szczególnie obecność haseł spoza pola tematycznego.*

Po drugie, sposób definiowania haseł słownikowych. Po trzecie, sposób i cel włączania fotografii do tekstu.

Metodologia. Najczęściej współpracujemy ze szkołami (podstawowymi, średnimi), ale i towarzystwami regionalnymi oraz miłośnikami miejscowego języka i kultury –regionalistami. Osoby zaangażowane we współpracę zwykle po raz pierwszy stykają się z procesem powstawania książki oraz z badaniami naukowymi w praktyce. Można wręcz powiedzieć, że dotyczą niedostępnego wcześniej świata nauki i próbują go ośwoić.

Wyniki badań i ich dyskusja. Każda tego rodzaju współpraca ma w konsekwencji – od początku (prowadzenia badań w ramach projektu edukacyjnego) do końca (wydrukowania słownika) – dwa poziomy: naukowy i społeczny, wymagające punktu stycznego. Czasem niełatwo pogodzić interes badacza i interes laika, lecz wypracowanie kompromisu jest kluczowe dla powodzenia projektu zwieńczonego publikacją, i w ogóle badań terenowych na wsi (o trudnościach z pozyskaniem informatora w Wielkopolsce pisali już Adam Tomaszewski [13, s. 2–3] i Zenon Sobierajski we wstępie do t. I AJKLW [12, s. 14]).

1. Zawartość haseł spoza tytułowego pola tematycznego (perspektywa: laik i badacz).

Pole tematyczne rozumiane za Teresą Skubalanką jako pole asocjacyjne (skojarzeniowe) [11, s. 16] daje informatorom dużą swobodę wypowiedzi. Kwestionariusz, którego używamy w badaniach jest bardziej przewodnikiem do rozmowy niż tradycyjnym zestawem pytań wymagających konkretnych odpowiedzi. W związku z tak prowadzonymi konwersacjami dialektologicznymi, otrzymujemy niezwykle bogaty materiał językowy (i obszerne konteksty kulturowe).

I tu pojawia się kłopot dotyczący selekcji materiału. Nie jest problemem stwierdzenie, jakie wyrazy dotyczą danego tematu (wiele wyrazów jest wszakże wspólnych wielu polom tematycznym), ale wątpliwości leksykografów budzi fakt, czy powinno się wykluczyć ze słownika tematycznego te jednostki leksykalne, które są określane jako wspólnoodmianowe¹ (np. zaimki i przyimki) lub nie wiążą się ściśle z tematem (np. hasła nie dotyczące tematu głównego lub dodatkowe znaczenia danego hasła, wykraczające poza temat główny), np.:

aby / ino ‘tylko’: *o te aby rosno^m ... brzozy ... (Węg) / nie były śtoby żelazne ino tyż gummy były na tych kołach ... nie ... (Węg),*

bez ‘przez’: *jak tak cały dzień namłócił to bez dzień nie oczyścił ... (Lat),*

jak ‘niż’: *porażków w życiu jes wieⁿcej jak sukcesów ... (Lat),*

do ‘dla’: *kosa ... no jes pierwsze narzeⁿdzie do rolnika ... (Bis).*

Decydując o zawartości słownika, redaktor musi wziąć pod uwagę szereg szczególnych argumentów. Interes lokalny nakazuje umieścić w słowniku wszystkie możliwe hasła. Leksykograf-dialektolog wie, że słownik tematyczny ma swoje prawa i ograniczenia. Jest jeszcze kwestia specyficznej sytuacji Wielkopolski, związanej ze stosunkowo ubogą (w porównaniu do innych regionów Polski) dokumentacją dialektalną. Do tego dochodzi specyfika współpracy z niespecjalistami, którzy po zrealizowaniu jednego projektu często nie decydują się na kontynuację, zatem niepublikowanie pewnych artykułów hasłowych jest jednoznaczne z ich nieupublicznieniem, a więc funkcjonowaniem jedynie w obiegu naukowym, jedynie w pracach osoby dysponującej tymi materiałami.

Wymienione okoliczności sprawiają, że większej wagi nabiera odnotowanie kilku, względnie kilkunastu haseł spoza tematu lub niezwiązanych ściśle z tematem, względnie wyrazów wspólnoodmianowych, niż ich całkowite pominięcie w publikacji. Te tzw. „słówka” często nadają koloryt mowie mieszkańców danej okolicy, są dla niej charakterystyczne. To zdecydowało, że w WSR, za które odpowiadam pod względem merytorycznym, pojawiają się właśnie wyrazy spoza tematu przewodniego – zwykle stanowią one ułamek procenta ogólnej liczby haseł.

W zebranych materiałach pojawiają się także szczególne, nieogólnopolskie formy niektórych wyrazów, np. przymiotników w stopniu wyższym z sufiksem *-ejszy*, np. *gładciejszy*, *rzadciejszy* – są to formy cechujące mowę zbadanych informatorów, warto więc, by zostały uwzględnione w słowniku jako hasła w postaci zarejestrowanej podczas badań, a nie sprowadzonej do formy podstawowej – w

¹ Termin ten stosuję za Andrzejem Markowskim [4, s. 514–515].

przeciwnym razie odbiorca słownika (zwłaszcza niejęzykoznawca) mógłby nie zwrócić uwagi na ten sposób stopniowania przymiotników przez mieszkańców opisywanego obszaru.

Podobnie rzecz się ma w kwestii zamieszczania wyrazów spoza tematu, choć tutaj notacje staram się ograniczać do wyrazu tematycznego i fakultatywnego znaczenia wychodzącego poza temat główny. Np. w WSR-Pob-2 (temat przyroda): **buchta** – obok podstawowego dla tematu znaczeń 1. ‘zboże skłębione wskutek porywów wiatru’ i 2. ‘legowisko zrobione w zbożu przez samicę dzika’, jest także poboczne znaczenie 3. ‘schowek’; inny przykład: **kotek** – obok znaczeń 1. ‘zdr. od: kot’, 2. ‘młode kota’, 3. kwiatostan wierzby’, jest też znaczenie 4. ‘pieszczotliwy zwrot do bliskiej osoby’, **pajoⁿk** – 1. ‘pożyteczny stawonóg tkający sieci i polujący na owady’ oraz znaczenie 2. ‘maszyna rolnicza do przetrząsania na łące świeżo skoszonej trawy lub siana dla przyspieszenia ich wysychania’. Niektóre wyrazy, należące przykładowo do tematu PRACA NA ROLI (np. *łopata, plot, szpadel* itd.), pojawiają się także przy pracach w ogrodzie, który to dział – z przyczyn objętościowych – trzeba było przenieść do tematu PRZYRODA. W moim przekonaniu zamieszczenie znaczeń pobocznych służy pokazaniu bogactwa semantycznego odnotowanych wyrazów, przy czym zabieg ten nie wpływa na zatarcie granicy tematycznej publikacji, ponieważ są to cały czas kwestie marginalne. Nie trzeba by tego robić w sytuacji, gdy mamy pewność, że kolejne tematy będą kontynuowane w danym środowisku².

W słownikach natomiast staram się nie umieszczać wyrazów, które w sposób oczywisty wykraczają poza określony temat, a ich obecności nie da się merytorycznie uzasadnić, np. nie są elementem cytatu z przykładem użycia wyrazu hasłowego.

W słowniku znaleźć także można wyrazy potoczne, dotychczas nieznajdujące miejsca w tradycyjnych słownikach gwarowych. Ponieważ WSR zaliczamy do tzw. słowników nowego typu, to potoczność wydaje się usprawiedliwiona metodologicznie – wszak jest ona częścią języka współczesnych mieszkańców wsi, stąd znaleźć można w naszych słownikach hasła typu: **ciul** ‘człowiek nierozgarnięty, gapowaty, fajtłapowaty’, **ciulowaty** ‘tu o kocie: gapowaty, fajtłapowaty’, **ćpun** ‘narkoman’, **fajtać** ‘1. o krowie – kopać; 2. rozrzucać gnój’), podobnie jak profesjonalizmy, np. **alternaria** ‘grzyb *Alternaria solani* wywołujący chorobę ziemniaków o nazwie alternarioza ziemniaka, powodującą zamieranie części nadziemnej rośliny; tu jako nazwa tej choroby’, **kwadra** ‘faza księżyca, w której na niebie widnieje jego połowa’, **weⁿza** ‘tłoczony wkład do ramki służący pszczołom jako wzór do odbudowy plastra’. Ich pominięcie nie odzwierciedlałoby rzeczywistego obrazu lokalnie używanej polszczyzny oraz faktu istotnie wpływającego na jej obraz, czyli wykształcenia współczesnego gospodarza / gospodyni czy zainteresowania publikacjami (czasopisma, filmy itp.) popularnonaukowymi. Wymienione wyżej wyrazy nadal stanowią ułamek całego opisanego w książce słownictwa.

Najbardziej dyskusyjne może się wydawać umieszczanie w słowniku wyrazów i form wykończonych lub nazw wyszukanych. Tego rodzaju jednostki leksykalne mogą być kwestią przypadku (spontanicznego zachowania językowego), a z drugiej strony mogą sygnalizować wiele zjawisk zachodzących w lokalnej odmianie polszczyzny, od bycia sygnałem początku procesów leksykalnych, po bycie dowodem na słabe przyswojenie wyrazu [często funkcjonującego w polszczyźnie ogólnej od dawna, np. **holylód** ‘Halloween’ (WSR-Gn), **boł-echo** ‘bow echo’ WSR-Pob-2)].

2. Sposób definiowania (perspektywa badacza).

O ile zawartość słownika jest dość ważna dla niespecjalisty zaangażowanego w powstawanie publikacji, o tyle sposób definiowania nie odgrywa już tak istotnej dla niego roli. Twierdzenie to nie wynika tylko i wyłącznie z dotychczasowych doświadczeń projektowych. Wystarczy przyrzeć się gwarowym słownikom amatorskim, w których definicje zwykle są synonimiczne. W słownikach WSR staramy się stosować rozmaite typy definiowania, o czym szerzej w: [2]. Zdajemy sobie sprawę, że część haseł nie wymaga rozbudowanych opisów, ale wiemy też, że wiele wyrazów wręcz musi mieć zapisane szczegółowe znaczenie, często uzupełnione o dodatkowe informacje, np. kulturowe (etnograficzne). W naszych słownikach staramy się tak objaśniać poszczególne hasła, by w

² Takiej pewności jednak nie mamy, ponieważ większość realizowanych projektów edukacyjnych jest nieformalna lub formalności są zredukowane do koniecznego minimum.

definicjach było uwzględnione znaczenie wyrazu w świadomości informatora, który jest źródłem poświadczenia.

W serii WSR definicje mają charakter rozwojowy. Nasze słowniczki mają stanowić docelowo części składowe dużego słownika dialektalnego. Prace nad słownikami tematycznymi małych części regionu już pokazały, że raz zdefiniowane hasło nie jest opisane definitywnie. Badania prowadzone nad tym samym tematem w innym miejscu niejednokrotnie przynoszą nowe informacje językowe czy kulturowe. Przykładowo: w WSR-Czw: hasło **chlew** zostało zdefiniowane jako ‘pomieszczenie, budynek, w którym przebywają świnie’ (należy zaznaczyć, że był to pierwszy projekt, trwał krótko i raczej posłużył jako sondaż dla prowadzenia projektów edukacyjnych zakończonych słownikiem); znacznie bardziej zaawansowane badania do WSR-Pob-1 i WSR-Kłc pozwoliły zdefiniować hasło **chlew** szerzej jako ‘pomieszczenie, w którym przebywają zwierzęta gospodarskie’ – zatem nie tylko świnie, bo też inne zwierzęta, jak kozy, krowy, a nawet gęsi.

Założeniem teoretycznym była jednolitość definicji we wszystkich słownikach serii. Jednakże już tych kilka publikacji pokazało, że teoria z praktyką nie zawsze idą w parze. Badania prowadzi się po to, by notować nowe poświadczenia, nowe znaczenia, nowe leksemy i pokazywać te wyniki w kolejnych publikacjach. I tu także pamiętać trzeba, że słowniki WSR – zgodnie z założeniami sformułowanymi przez prof. J. Sierociuka – są składowymi dużego słownika całego dialektu wielkopolskiego, a dzisiejsze możliwości techniczne pozwalają na nieustanne aktualizowanie danych, w tym modyfikowanie definicji (rzecz jasna dotyczy to wersji elektronicznych, a nie drukowanych, które są drobnymi krokami na drodze do powstania i rozwijania dużego leksykonu wielkopolskiego).

3. Fotografia (perspektywa laika).

Obecność fotografii w słowniku dialektalnym była tematem poruszonym w środowisku dialektologicznym [1, s. 265–276; 5, s. 181–194; 14, s. 193–206]. Nie ulega wątpliwości, że fotografia to dokument, a w słowniku pełni dodatkową funkcję informacyjną, pogładową, poznawczą itd. Nie jest zatem zwyczajnym ozdobnikiem.

Zupełnie inaczej fotografię postrzegają uczestnicy projektu, szczególnie zaś uczniowie i ich rodziny. Okazuje się, że młodzi badacze niezmiernie lubią fotografować, ale niestety, rzadko zrobione przez dzieci i młodzież zdjęcia są dostatecznie dobre pod względem technicznym. Oczywiście jest dla redaktora fakt, że w tego rodzaju publikacji, odbiorca nieprofesjonalny w pierwszej kolejności będzie oglądał obrazki właśnie, a odbiorca zaangażowany w powstanie publikacji (uczestnik projektu) będzie szukał fotografii wykonanej przez siebie, dziecko, wnuka, sąsiadkę oraz zrobione w swoim domu, w swoim gospodarstwie, w swoim ogródku itd.

W dobie nagłośnionej ochrony praw obywatelskich, szczególnie związanych z poszanowaniem danych osobowych, prawem do ochrony wizerunku i innych danych wrażliwych (RODO), szczególny stosunek do publikowanych fotografii wykazują nasi informatorzy. Jeden z badanych mężczyzn stwierdził, że możemy zdjęcie przedstawiające jego osobę opublikować w słowniku, ale nie wolno nam podpisać imieniem i nazwiskiem, kogo przedstawia fotografia – sytuacja ta pokazuje, że przepisy RODO są traktowane dość elastycznie w terenie i nie zawsze jest rozumiany ich cel, często nawet jest on wyolbrzymiany (to wpływa na pracę dialektologa w terenie, po prostu ją utrudnia). Zaznaczę jednak, że za każdym razem uzyskujemy zgody osób zainteresowanych na nieodpłatną publikację fotografii, które powstały przy ich udziale.

Tak więc, każdy odbiorca przy pierwszym zetknięciu ze słownikiem, najpierw przegląda go pod kątem zdjęć. Znając wagę zaangażowania wszystkich osób w powstanie publikacji, pojawia się często kłopot z wyborem fotografii. I nie dotyczy to wcale obiektu, ale jakości fotografii i jej autora. Bardzo często decydujemy się ze współredaktorami na wybór słabszej technicznie fotografii, ale wykonanej przez uczestnika projektu, niż na własne zdjęcie o wiele lepszej jakości. Zwykle dotyczy to obiektów raczej znanych, gdzie stopień szczegółowości nie jest tak istotny. Zdarza się także i tak, że wprowadzane są do słownika zdjęcia, które z obiektywnego punktu widzenia wcale nie musiałyby się w nim znaleźć, ale zostały wykonane przez uczniów i ich rodziny, którzy po opracowaniu słownika są niezwykle dumni z tego, że dana fotografia zaistniała w publikacji – to być może błahy, ale jakże istotny szczegół w realizacji kolejnych projektów, zachęcający uczniów do kontynuowania

przedsięwzięcia (przykładem są Pobiedziska, gdzie realizujemy właśnie trzeci projekt poświęcony tematowi ŚWIAT DZIECKA).

Wnioski. Przedstawione tu tylko trzy problemy wynikające z praktyki opracowywania WSR są jedynie zarysem doniosłej roli, jaką te niewielkie publikacje odgrywają w środowisku lokalnym. Dzięki współpracy środowiska lokalnego i dialektologów możemy realizować ważne dla nas cele badawcze (naukowe). Każda współpraca jest inna, i każdy słownik WSR jest inny. Ważne, by nie skupiać się na szczegółach, ale na ogólnej wartości realizowanych przedsięwzięć, co w Wielkopolsce – raz jeszcze podkreślam – jest zadaniem niełatwym, ale nagłym.

Spis wykorzystanej literatury

1. Kaś J. Ikonografia w słowniku gwarowym. *Gwary Dziś*. 2021. Vol. 14. S. 265–276.
2. Kobus J. O rozwiązaniach definicyjnych w serii Wielkopolskie Słowniki Regionalne. Referat przygotowany na konferencję pt. „Język w regionie, region w języku”, Poznań 14–15 listopada 2024 r.
3. Kostecka-Sadowa A. Słownik języka mieszkańców okolic Pobiedzisk. *Przyroda*, pod red. J. Kobus i A. Migdałek, Wydawnictwo PSP, Poznań 2023, SS351. *Poradnik Językowy*. 2023. Z. 8. S. 89–93.
4. Markowski A. Miejsce słownictwa współnoodmianowego wśród odmian leksykalnych polszczyzny. *Poradnik Językowy*. 1987. Z. 7. S. 509–515.
5. Pelcowa H. Słownik gwar Lubelszczyzny – stan i perspektywy prac leksykograficznych. *Rozprawy Komisji Językowej ŁTN*. 2010. T. 55. S. 181–194.
6. Pelcowa H. Hasło w słowniku gwarowym – problem metodologiczny współczesnej dialektologii. *Gwary dziś*. 2021. Vol. 14. S. 277–288.
7. Sierociuk J. Regionalny słownik gwarowy – nowa propozycja z udziałem środowiska lokalnego. *Język – literatura – wychowanie. Praca zbiorowa dedykowana Profesor Annie Kowalskiej* / Red. J. Bałachowicz, S. Frycie. Warszawa, 2006. S. 65–70.
8. Sierociuk J. Założenia metodologiczne regionalnych słowników gwarowych powstających przy współudziale środowisk lokalnych. *Studia Dialektologiczne*. T. IV / Red. H. Kurek, A. Tyrpa, J. Wronicz. Kraków, 2010. S. 135–143.
9. Sierociuk J. Słowniki regionalne jako wstępny etap opracowania Słownika ogólnowielkopolskiego. *Słowiańskie słowniki gwarowe – tradycja i nowatorstwo* / Red. D. K. Rembiszewska. Warszawa–Łomża, 2016. S. 245–254.
10. Sierociuk J. Wielkopolskie Słowniki Regionalne – założenia leksykograficzne serii. *Gwary Dziś*. 2021. Vol. 14. S. 289–305.
11. Skubalanka T. Słownictwo miłosne poezji J. Słowackiego na tle tradycji. Toruń, 1966.
12. Sobierajski Z. Przebieg pracy nad atlasem, [w:] *Atlas języka i kultury ludowej Wielkopolski*, T. I: *Gospodarstwo domowe – Pożywienie*. Cz. 2. Wstęp do całości – Wykazy i komentarze do map 1–115 / Red. Z. Sobierajski, J. Burszta [i in.]. Wrocław, 1979. S. 9–11.
13. Tomaszewski A. Z wędrowek gwaroznawczych po Wielkopolsce. *Kłopoty dialektologa. Dziennik Poznański*. 21 października. 1932. S. 2–3.
14. Zagłoba K. Dokumentacja fotograficzna jako element struktury wybranych słowników regionalnych. *Rozprawy Komisji Językowej ŁTN*. 2022. T. LXX. S. 193–206.

Źródła (seria WSR)

Słownik języka mieszkańców okolic Gniezna. Świąta, wierzenia i przesady [Dictionary of the language of the inhabitants of the Gniezno area. Holidays, beliefs and superstitions] / pod red. J. Kobus i T. Gniazdowskiego. Poznań, 2018.

Gospodarz. Słownik języka mieszkańców powiatu kolskiego [Host. Dictionary of the language of the inhabitants of the Koło district] / pod red. B. Osowskiego. Poznań, 2018.

Gospodyni. Słownik języka mieszkańców powiatu kolskiego [Hostess. Dictionary of the language of the inhabitants of the Koło district] / pod red. B. Osowskiego. Poznań, 2018.

Słownik języka mieszkańców okolic Czarniejewa. Praca na roli i w gospodarstwie [Dictionary of the language of the inhabitants of the Czarniejewo area. Agricultural and farm work] / pod red. J. Kobus i M. Stępień. Poznań, 2018.

Słownik języka mieszkańców ziemi łukowskiej. Praca na roli i w gospodarstwie [Dictionary of the language of the inhabitants of the Łuków area. Agricultural and farm work] / pod red. J. Sierociuka. Poznań, 2019.

W kuchni u pleszewian. Słownik języka i kultury mieszkańców powiatu pleszewskiego [In the kitchen at pleszewian. Dictionary of language and culture of the inhabitants of the Pleszew district] / pod red. B. Osowskiego. Poznań, 2019.

Słownik języka mieszkańców okolic Pobiedzisk. Praca na roli i w gospodarstwie [Dictionary of the language of the inhabitants of the Pobiedziska area. Farm and agricultural work] / pod red. J. Kobus i A. Migdałek. Poznań, 2021.

Słownik języka mieszkańców okolic Pobiedzisk. Przyroda [Dictionary of the language of the inhabitants of the Pobiedziska area. Nature] / pod red. J. Kobus i A. Migdałek. Poznań, 2023.

Produkty roślinne i zwierzęce oraz grzyby w kuchni. Słownik języka i kultury mieszkańców powiatu pleszewskiego [Plant and animal products and mushrooms in the kitchen. Dictionary of the language and culture of the inhabitants of the Pleszew district] / pod red. B. Osowskiego. Poznań, 2023.

References

1. Kaś, J. (2021). Ikonografia w słowniku gwarowym [Iconography in a dialectal dictionary]. In: *Gwary Dziś*, [Dialects Today], 14, 265–276 (in Pol.).
2. Kobus, J. (2024). O rozwiązaniach definicyjnych w serii Wielkopolskie Słowniki Regionalne [About definitional solutions in the Greater Poland Regional Dictionaries series]. Referat przygotowany na konferencję pt. „Język w regionie, region w języku”. Poznań, 14–15 listopada 2024 r. (in Pol.).
3. Kostecka-Sadowa, A. (2023). Słownik języka mieszkańców okolic Pobiedzisk. Przyroda / pod red. J. Kobus i A. Migdałek. Poznań: Wydawnictwo PSP, SS 351 [Dictionary of the language of the inhabitants of the Pobiedziska area. Nature, ed. by J. Kobus i A. Migdałek, Publisher PSP, Poznań 2023, SS 351]. In: *Poradnik Językowy*, 8, 89–93 (in Pol.).
4. Markowski, A. (1987). Miejsce słownictwa współnoodmianowego wśród odmian leksykalnych polszczyzny [The place of common vocabulary among the lexical varieties of Polish language]. In: *Poradnik Językowy* [Language Guide], 7, 509–515 (in Pol.).
5. Pelcowa, H. (2010). Słownik gwar Lubelszczyzny – stan i perspektywy prac leksykograficznych [Dictionary of dialects of the Lublin region – status and perspectives of lexicographical work]. In: *Rozprawy Komisji Językowej ŁTN* [Proceedings of the Language Commission of the ŁThU], 55, 181–194 (in Pol.).
6. Pelcowa, H. (2021). Hasło w słowniku gwarowym – problem metodologiczny współczesnej dialektologii [The word in a dialect dictionary – a methodological problem of contemporary dialectology]. In: *Gwary dziś* [Dialects Today], 14, 277–288 (in Pol.).
7. Sierociuk, J. (2006). Regionalny słownik gwarowy – nowa propozycja z udziałem środowiska lokalnego [Regional dialect dictionary – a new proposal with local participation]. In: *Język – literatura – wychowanie. Praca zbiorowa dedykowana Profesor Annie Kowalskiej* [Language – Literature – Education. Collective work dedicated to Professor Anna Kowalska] / Ed. J. Bałachowicz, S. Frycie. Warszawa, 65–70 (in Pol.).
8. Sierociuk, J. (2010). Założenia metodologiczne regionalnych słowników gwarowych powstających przy współudziale środowisk lokalnych [Methodological assumptions of regional dialect dictionaries created with the participation of local communities]. In: *Studia Dialektologiczne* [Dialectological Studies] / Ed. H. Kurek, A. Tyrpa, J. Wronicz. Kraków, IV, 135–143 (in Pol.).
9. Sierociuk, J. (2016). Słowniki regionalne jako wstępny etap opracowania Słownika ogólnowielkopolskiego [Regional dictionaries as a preliminary step in compiling the All-Greater Poland's Dictionary]. In: *Słowiańskie słowniki gwarowe – tradycja i nowatorstwo* [Slavic dialectal dictionaries – tradition and innovation] / Ed. D. K. Rembiszewska. Warszawa–Łomża, 245–254 (in Pol.).
10. Sierociuk, J. (2021). Wielkopolskie Słowniki Regionalne – założenia leksykograficzne serii [Wielkopolska Regional Dictionaries – lexicographical assumptions of the series]. In: *Gwary Dziś*. Vol. 14. 289–305 (in Pol.).
11. Skubalanka, T. (1966). Słownictwo miłosne poezji J. Słowackiego na tle tradycji [The love vocabulary of J. Słowacki's poetry against the background of tradition]. Toruń (in Pol.).
12. Sobierajski, Z. (1979). Przebieg pracy nad atlasem [Workflow of the atlas]. In: *Atlas języka i kultury ludowej Wielkopolski. T. I: Gospodarstwo domowe – Pożywienie. Cz.2. Wstęp do całości – Wykazy i komentarze do map 1–115* [Atlas of the language and folk culture of Wielkopolska. Vol. I: Household – Food. Part 2. Introduction to the whole – Lists and comments on maps 1–115] / Ed. Z. Sobierajski, J. Burszta [i in.]. Wrocław, 9–11 (in Pol.).
13. Tomaszewski, A. (1932). Z wędrówek gwaroznawczych po Wielkopolsce. Kłopoty dialektologa [From dialectological wanderings in Greater Poland. Trouble for the dialectologist]. In: *Dziennik Poznański* [Poznań Journal]. 21 października, 2–3 (in Pol.).
14. Zagłoba, K. (2022). Dokumentacja fotograficzna jako element struktury wybranych słowników regionalnych [Photographic documentation as part of the structure of selected regional dictionaries]. In: *Rozprawy Komisji Językowej ŁTN*, LXX, 193–206 (in Pol.).

Sources

- Słownik języka mieszkańców okolic Gniezna. Świąta, wierzenia i przesady / Ed. J. Kobus & T. Gniazdowski. Poznań, 2018 (in Pol.).
- Gospodarz. Słownik języka mieszkańców powiatu kolskiego / Ed. B. Osowski. Poznań, 2018 (in Pol.).
- Gospodyni. Słownik języka mieszkańców powiatu kolskiego / Ed. B. Osowski. Poznań, 2018 (in Pol.).
- Słownik języka mieszkańców okolic Czarniejewa. Praca na roli i w gospodarstwie / Ed. J. Kobus & M. Stępień. Poznań, 2018 (in Pol.).
- Słownik języka mieszkańców ziemi łukowskiej. Praca na roli i w gospodarstwie / Ed. J. Sierociuk. Poznań, 2019 (in Pol.).
- W kuchni u pleszewian. Słownik języka i kultury mieszkańców powiatu pleszewskiego / Ed. B. Osowski. Poznań, 2019 (in Pol.).
- Słownik języka mieszkańców okolic Pobiedzisk. Praca na roli i w gospodarstwie / Ed. J. Kobus & A. Migdałek. Poznań, 2021 (in Pol.).
- Słownik języka mieszkańców okolic Pobiedzisk. Przyroda / Ed. J. Kobus & A. Migdałek. Poznań 2023 (In Pol.).
- Produkty roślinne i zwierzęce oraz grzyby w kuchni. Słownik języka i kultury mieszkańców powiatu pleszewskiego / Ed. B. Osowski. Poznań, 2023 (in Pol.).

FROM THE WORKSHOP OF A DIALECTOLOGIST AND EDITOR
OF THE GREAT POLAND REGIONAL DICTIONARIES-PROBLEMS
NOT ONLY SCIENTIFIC

*Justyna Kobus, Dr hab., Faculty of Polish and Classical Philology,
University of Adam Mickiewicz in Poznań
(Poznań, Poland)*

e-mail: justyna.kobus@amu.edu.pl

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-4094-2743>

Abstract. Introduction. *The article discusses the practical aspect of a dialectologist's work with representatives of the local community. In the context of the difficulty of obtaining informants in field research, the call for cooperation with the non-scientific community, especially combining research tasks with education at different levels, assumes new importance.*

The purpose. *Indication of critical factors in the cooperation of scientists and regionalists in educational projects ending with the publication of the Greater Poland Regional Dictionaries series.*

Method and originality. *The author of the article discussed only the three most important factors, i.e. the selection of dictionary content, the method of defining entries, the presence of photographs in the publication. The above-mentioned elements are implemented in a slightly different way than in traditional dialect dictionaries, because scientific goals must coincide with the expectations of direct recipients (local environment) – a number of the presented activities can be considered methodological innovation. The dictionary created in the project, containing in the introduction and definitions a description of the language and culture of the studied small towns, especially villages, ennobles their inhabitants, which translates into an increase in linguistic and cultural awareness, as well as an increase in self-esteem, especially among participants in educational projects (students, their families, informants). Thus, the social function fulfilled by the contemporary activities of dialectologists from the Dialectological Laboratory of the Adam Mickiewicz University cannot be overestimated. Consulting with the local community the contents of the dictionary, usually the meanings of specific words or photographs of designators, makes people completely unfamiliar with lexicography become part of the editorial process. In a collaboration conceived in this way, the perspective of the researcher, the layperson and both becomes apparent.*

Results. *Reconciling the needs of dialectologists and the expectations of the local environment is necessary to conduct field research in Greater Poland, and what is more, it produces satisfactory scientific results. At the same time, the idea of a research university and the aspiration of the Adam Mickiewicz University in Poznań to go beyond the walls of the university are being realised.*

Key words: *dialectology, dialect dictionary, cooperation with the environment, Greater Poland.*

Надійшла до редакції: 12.07.2024

Прийнято до друку: 30.09.2024